

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
stv@eduskunta.fi

HUS-yhtymän lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi potilasasiavastaavista ja sosiaalivastaavista sekä varhaiskasvatuslain 53 §:n muuttamisesta (HE 300/2022)

HUS-yhtymä kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle 300/2022 laeiksi potilasasiavastaavista ja sosiaalivastaavista sekä varhaiskasvatuslain 53 §:n muuttamisesta.

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä

Lakiesitys täsmentää ja yhtenäistää valtakunnallisesti toimintaa. Se tuo avoimuutta ja läpinäkyvyyttä potilaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumisesta paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.

HUS-yhtymä pitää hyvänä, että HUS järjestäisi esityksen mukaan jatkossakin potilasasiavastaavan toiminnan järjestämänsä ja tuottamansa terveydenhuollon osalta.

Hallituksen esitys ei toisi juurikaan muutoksia HUS-yhtymän nykyiseen potilasasiamiesten toimintaan. HUSin kelpoisuusehdot vastaavat lakiesityksessä esitettyä kelpoisuusehtoa. HUSissa on käytössä tietojärjestelmä, johon potilasasiamiehet kirjaavat yhteydenotot. Potilasasiamiehet laativat vuosittain selvityksen potilaan oikeuksien toteutumisesta.

Potilaan ja asiakkaan tarpeeseen vastaamisessa on tärkeää, että potilasasiavastaava tuntee organisaation ja on lähellä organisaatiota. HUS panostaa toimintansa laatuun. Potilasvastaavat vievät jatkuvasti palautetta organisaatioissaan eteenpäin toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Kansalaiset odottavat, että heille antava asiavastaava tuntee organisaation, jossa kansalainen on ollut potilaana.

Pykäläkohtaiset kannanotot

Nimike 1 §

Sukupuolineutraalit nimikkeet ovat kannatettavia. Informatiivisuuden vuoksi on tärkeää, että potilas- ja sosiaaliasiamiesten uusissa nimikkeissä näkyisi jatkossakin se, minkä alana asiantuntijoista on kyse.

Ehdotetut nimikkeet eivät kuvaa asiavastaavien tehtävää toivotulla tavalla. Keskustelussa suomenkielisestä nimikkeestä on noussut toive, että potilasasiamiehen toimenkuvaa paremmin kuvaava nimike olisi **potilasoikeusneuvoja** tai **potilasoikeusvastaava** ja vastaavasti sosiaaliasiakasoikeusneuvoja/sosiaalihuollon asiakasoikeusneuvoja tai pelkästään **asiakasoikeusneuvoja** tai vastaavasti **asiakasoikeusvastaava**, jos termi on sosiaalihuollon puolella liian pitkä. Asiakas -termiä käytetään sosiaalihuollossa ja sitä koskevassa lainsäädännössä. Lainvalmistelun yhteydessä on keskusteltu, että sosiaalioikeusneuvoja viittaa liikaa jo käytössä olevaan sosiaalioikeusneuvontaan. Se, että sosiaalihuollon puolella on vaikeuksia yhtenäistää termiä, ei saisi estää oikeasisältöisen termin käyttöä terveydenhuollossa.

Potilasasiavastaavan termin käytössä on ongelmallista se, että se viittaa potilasasioihin, joilla tarkoitetaan potilaan hoitoon ja sen toteuttamiseen liittyviin käytännön asioihin ja niitä koskeviin päätöksiin. Potilaat voivat helposti mieltää potilasasiavastaavan hoitavan juuri näitä käytännön potilastyöhön ja hoitoon liittyviä asioita. Tämä aiheuttaa sen, että potilasasiavastaavat joutuvat jatkuvasti perustelemaan toimenkuvaansa samalla tavoin kuin potilasasiamiehet ovat joutuneet tekemään ”asiamiehen” nimikkeen kanssa. Potilasoikeusneuvoja kuvaa parhaiten potilasasiamiehen työtä, jossa neuvotaan ensisijaisesti/ pääsääntöisesti potilaan oikeuksista terveydenhuollossa eikä ns. hoidollisista asioista.

Hallituksen esityksessä potilasasiavastaavan nimikkeen vastaava ehdotettu ruotsinkielinen nimike Patientombud -nimike on käytöltään sujuva ja sukupuolineutraali. Ombud -termi viittaa kuitenkin edustajaan tai asiamieheen, mutta ombud -termi ei viittaa suomenkieliseen vastaava -nimikkeeseen. Ruotsinkielisen nimikkeen asiasisältö ei muutu nykyiseen nimikkeeseen verrattuna.

Nimikkeiden tulisi kuvata lakiesityksen 8 §:n mukaisia tehtäviä.

HUS-yhtymän terveystieteiden ja yksityisten järjestämät ja tuottamat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut 2 §

Lakiesityksen 2 § :n mukaan hyvinvointialueiden on järjestettävä sosiaaliasiavastaavien toiminta HUS-yhtymän järjestämässä terveystieteiden ja yksityisten järjestämässä. HUS-yhtymän järjestämä terveystieteiden ja yksityisten järjestämässä on kiinteä osa HUSin sairaanhoidon toimintaa. Potilasasiamiehille on tullut terveystieteiden ja yksityisten järjestämässä tehtävien työtä koskevia yhteydenottoja erittäin vähän (1 -2 vuodessa). Näin ollen olisi tarkoituksenmukaista, että vastuu sosiaaliasiavastaavan järjestämisestä keskitettäisiin jollekin Uudenmaan hyvinvointialueelle tai Helsingin kaupungille tai HUS voisi hoitaa tämän kiinteästi terveydenhuoltoon liittyvän asiavastaavan tehtävät itse.

Hallituksen esityksen mukaan yksityiset palveluntuottajat eivät enää järjestäisi terveydenhuollon yksiköiden potilasasiavastaavien toimintaa, vaan potilasasiavastaavien toiminnan järjestämisestä vastaisivat hyvinvointialueet.

HUS-yhtymäalueella on paljon isoja sekä pieniä yksityisen terveydenhuollon palvelun tuottajia. Uudellamaalla potilasasiavastaavan palvelujen tuottamisesta vastaisi neljä hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki.

Vaihtoehtoisia järjestämistapoja ei lakiesityksessä ole riittävästi arvioitu ja myös toiminnan tosiasiallisia hyvinvointialueille aiheutuvia kustannuksia on vaikea arvioida.

Asiakkaiden ja potilaiden tiedottaminen on tärkeää, jotta puhtaasti yksityisiä palveluja käyttävät asiakkaat tietävät, mihin heidän pitää Uudellamaalla ottaa yhteyttä.

Riippumattomuus ja puolueettomuus 5 §

Säännökset riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta varmistavat osaltaan potilaiden oikeutta puolueettomaan neuvontaan. Siten säännökset edistävät potilaiden oikeusturvaa.

Tärkeänä asiana on nostettu esille vastaavien toimintaan liittyvät hyvän hallinnon perusteet julkista hallintotehtävää hoitaessaan.

Kelpoisuus ja palvelujen kieli sekä kielitaitovaatimukset (6 § ja 7 §)

Tarkoituksenmukaista on vahvistaa osaamista säätämällä vastaavien kelpoisuusvaatimuksia. Koulutustasolla on merkitystä vastaavien työtehtävien menestykselliseen hoitamiseen sekä palvelujen laatuun ja asiantuntijuuteen.

HUS-yhtymässä potilasasiamiesten kelpoisuusehtona on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. HUS on saanut hyvin kelpoisuusvaatimukset täyttäviä osaavia hakijoita.

Potilasasiamiesten kielitaitovaatimuksena HUSissa on vähemmistökielen vähintään tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. HUSissa on useiden vuosien ajan ollut yksi potilasasiamies, jonka äidinkieli on ruotsi. Kielitaitovaatimuksilla ja kielitaidon huomioon ottamisella rekrytoinnissa on pyritty turvaamaan palvelut kielilain mukaisesti potilaan omalla kielellä suomeksi tai ruotsiksi.

Potilasasiavastaavan ja toiminnan vastuuhenkilön tehtävät 8 §

Ehdotetussa laissa tehtävät on määritelty pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisesti. Sen sijaan hallituksen esityksessä ei ole riittävästi huomioitu heikommassa asemassa olevien henkilöiden (mielenterveyspotilaat, vanhukset sekä muut, joilla on fyysisiä esteitä) oikeuksia tai oikeutta tulla avustetuksi muiden asiakirjojen osalta kuin muistutuksen osalta.

Tällä hetkellä Suomessa osa potilasasiavastaavista noudattaa hyvin tarkasti potilaslakia ja siten eivät auta muissa kuin muistutuksen/kantelun laadinnassa. Huoli on siitä, miten haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeusturva toteutuu. Suomessa haavoittuvassa asemassa olevat kansalaiset/ potilaat mahdollisesti ovat edelleen eriarvoisessa asemassa saadakseen oikeutta omalle asialleen yhdenvertaisesti. Yksilön oikeusturvan takaava periaate on ilmaistu perustuslaissa. Sen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaistoiminnassa on tarkoitus turvata henkilön oikeus saattaa asiansa ratkaistavaksi asianmukaisella menettelyllä ilman aiheetonta viivytystä. Yksilön näkökulmasta ajateltuna pohdittavaksi jää, tukeeko hallituksen esitys heikommassa asemassa olevien yhdenvertaisuuden toteutumista, turvataanko heikommassa asemassa yhdenvertaiset potilasasiavastaavan palvelut ja saako nämä henkilöt asiansa käsitellyksi asianmukaisesti.

Ehdotetun lain mukaan potilasasiavastaavan tehtäviin kuuluu vain muistutuksen laadinnassa avustaminen. Potilaslaissa (785/1992) on ollut säädetty myös kantelun avustamisen tarpeesta. Sen poistamisesta ei ole perusteltu ehdotetussa laissa.

Potilasasiavastaavien toiminnan vastuuhenkilön järjestämisvelvollisuudella pyritään edistämään asiavastaavien yhtenäisiä toimintatapoja ja kehittämään toimintaa. Vastuuhenkilö ohjaisi ja koordinoisi kokonaisuudessaan potilasasiavastaavien toimintaa. Tämä edellyttää vastuuhenkilöltä vahvaa asiantuntijuutta potilaan oikeuksista.

Jos potilasasiavastaavan toiminta hankitaan ulkopuoliselta palvelun tuottajalta, on pohdittava, miten vastuuhenkilö tosiasiallisesti koordinoi, ohjaa ja antaa toimintakäytäntöjä koskevaa ohjausta ja ohjeita sekä kehittää asiavastaavien toimintaan.

Organisaation oman potilasasiavastaavan toiminnan etuna on se, asiavastaava tuntee organisaation ja sen toiminnan.

Jaana Vento
Hallintopäällikkö, OTK